

- Н. О. Андрусак // Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету. - 2005. – Вип. 61. – С. 54–59.
2. Катюха Д.М. Економіко-фінансові аспекти та технологічні основи виробництва екологічно-чистої продукції овочівництва закритого ґрунту / Д.М. Катюха // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2001– №3(12). - Т 2. – С. 156 – 160.
  3. Лебединська О.І. Економічна ефективність овочівництва та шляхи її підвищення в умовах ринку// Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. монографія у 2-х тт. Т.2/ За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.С. Мазнева.-К.:ІАЕ, 2000. - С.498-501.
  4. Трачова Д.М. Проблеми ефективності виробництва овочів закритого ґрунту / Д.М. Трачова // Вісник ХНТУСГ. – 2004. – №32. – С. 257-260.

УДК: 338.436:62

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Губін В. В. - Центр економічних досліджень, Одеська національна академія харчових технологій

Постановка проблеми. Найважливішим завданням сільського господарства України є отримання стабільних врожаїв сільськогосподарських культур і виробництво конкурентоспроможної продукції. У сучасних умовах підвищення врожайності - єдиний шлях для забезпечення населення країни продовольством і вирішення економічних проблем. За роки реформ в сільському господарстві суттєво погіршилися фінансові результати виробничої діяльності, знизилася прибутковість галузі. Скорочення бюджетної підтримки сільського господарства в умовах гострого дефіциту власних коштів у більшості сільгоспвиробників призвело до зниження виробничого потенціалу, технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва, а, отже, і до зниження врожайності. У системі заходів з розвитку сільського господарства України особливу значимість набуває прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо впровадження високоефективних технологій і технічних засобів для виробництва сільськогосподарської продукції, на основі попередньо проведеного економічного аналізу.

Стан вивчення проблеми. Дослідження, пов'язані з вивченням різних питань інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, великі, але разом з тим, деякі теоретичні та практичні аспекти даної проблеми на державному рівні в ринкових умовах господарювання вивчені ще не достатньо. Висока актуальність проблеми і дискусійність багатьох питань створення сучасної ефективної системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, викликають необхідність теоретичних і практичних розробок, спрямованих на

поліпшення її організаційно-економічного механізму в умовах становлення ринкових відносин.

Розробкою наукових основ створення ефективної системи матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств займалося велика кількість вчених і практичних працівників. Окремі аспекти проблеми становлення та розвитку системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств розглядалися в працях багатьох вчених та економістів, таких як: Звягінцева О.Б., Ципкин Ю.А., Войт С. М., Аверчева Н.О., Васильчак С.В., Диброва Т.Г., Гулей А. І., Топіха І.Н., Лагодієнко В.В. та ін.

Завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення та розробка теоретико-методичних і практичних аспектів формування організаційно-економічного механізму інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Результати дослідження. Закономірним процесом оцінки та аналізу результатів діяльності сільськогосподарського підприємства є економічний аналіз фінансово-господарської діяльності, який дозволяє виявити ефективність застосовуваних технічних засобів у високоефективних технологіях виробництва продукції.

Об'єктами економічного аналізу сільськогосподарських підприємств, їх виробничих підрозділів є окремі сторони і процеси їх діяльності з постачання виробництва необхідними ресурсами, здійснення безпосереднього виробництва, переробки, зберігання та реалізації готової сільськогосподарської продукції, а також фінансові результати.

Обґрунтований вибір об'єктів дослідження має важливе значення для проведення цілеспрямованого економічного аналізу, який необхідний для оцінки результатів діяльності сільськогосподарського підприємства і повинен сприяти виявленню резервів ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Економічний аналіз орієнтований на вивчення організаційного та науково-технічного рівня підприємства, пошуку інновацій в галузі удосконалення техніки, технології та організації виробництва з метою підвищення ефективності операційної діяльності та посилення конкурентних переваг сільськогосподарського підприємства. Предметом економічного аналізу визнані причинно-наслідкові зв'язки технічних і економічних явищ, їх вплив один на одного і на кінцеві фінансові результати. [3]

У сучасних умовах господарювання основними факторами підвищення ефективності діяльності сільгоспвиробників є прийняті управлінські рішення, засновані на результатах економічного аналізу, спрямовані на технологічний та організаційний розвиток, поліпшення корпоративних, соціальних і природних умов функціонування виробництва.

Головною умовою сільськогосподарського розвитку виробництва є технічний і технологічний прогрес. Від рівня застосування техніки і технології, організації виробничого процесу безпосередньо залежать всі техніко-економічні показники діяльності сільськогосподарського підприємства.

Удосконалення технолого-технічного рівня сільськогосподарської діяльності - це комплексний безперервний процес, що охоплює підвищення науково-технологічного рівня виробництва сільськогосподарської продукції та

використання в її виробництві досягнень науково-технічного процесу; раціоналізації технології виробництва і методів господарювання.

Завданнями економічного аналізу технолого-технічного рівня сільськогосподарського виробництва продукції є:

- Визначення науково-технічного рівня виробництва та оцінка його впливу на результати діяльності сільськогосподарського підприємства;
- Оцінка ступеня ефективності управління виробництвом в організації праці та розвиток соціальних умов роботи;
- Формування виробничої потужності (пропускної спроможності) організації, аналіз її приросту, обґрунтування рішень щодо поліпшення використання виробничої потужності;
- Виявлення можливостей та пошук шляхів організаційно-технічного рівня виробництва.

Завданням аналізу організаційно-технічного рівня виробництва є виявлення та впровадження передових методів управління і найбільш раціональної організації виробництва, впровадження передової техніки і технології та їх ефективне використання, застосування більш раціональних адміністративних та економічних заходів впливу на виробництво.

Джерелами техніко-економічного аналізу є дані плану організаційного і технічного розвитку і підвищення економічної ефективності виробництва, акти впровадження нової техніки і технологій, бухгалтерський і статистичний облік і звітність та інші джерела. [4]

Техніко-економічний аналіз є одним з видів економічного аналізу, в ході якого господарська діяльність розглядається з техніко-економічних позицій. Метою техніко-економічного аналізу сільськогосподарського виробництва є оцінка досягнутого рівня якості продукції, яка випускається, стан техніки, технології, а також організації виробництва, економічна оцінка прийнятих технологічних і технічних рішень.

Об'єктами техніко-економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств різних категорій і форм є економічні результати діяльності і, як невід'ємна частина зазначеної діяльності, без якої неможливе виробництво сільгосппродукції, високоефективні технології та технічні засоби, що використовуються у виробництві сільськогосподарської продукції.

На наш погляд, метод економічного аналізу є системне, комплексне вивчення, вимірювання та узагальнення впливу факторів на результати діяльності підприємства шляхом обробки спеціальними прийомами системи показників плану, обліку, звітності та інших джерел інформації з метою підвищення ефективності виробництва.

Методикою проведення техніко-економічного аналізу є сукупність аналітичних способів і правил дослідження техніко-технологічного рівня діяльності сільськогосподарського підприємства при виробництві продукції. [5]

Науково-методичні рекомендації щодо виконання аналітичного дослідження з обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів повинні містити такі аспекти:

- 1) завдання і формулювання цілей техніко-економічного аналізу;
- 2) виявлення об'єктів аналізу, наприклад, високоефективні технології та технічні засоби;

3) визначення системи показників, за допомогою яких буде досліджуватися кожен об'єкт аналізу (врожайність, фондоозброєність, енергоозброєність і т.д.);

4) опис способів дослідження досліджуваних об'єктів;

5) джерела даних, на підставі яких проводиться аналіз (дані первинного обліку, бухгалтерського обліку та звітності, статистичної звітності та ін.);

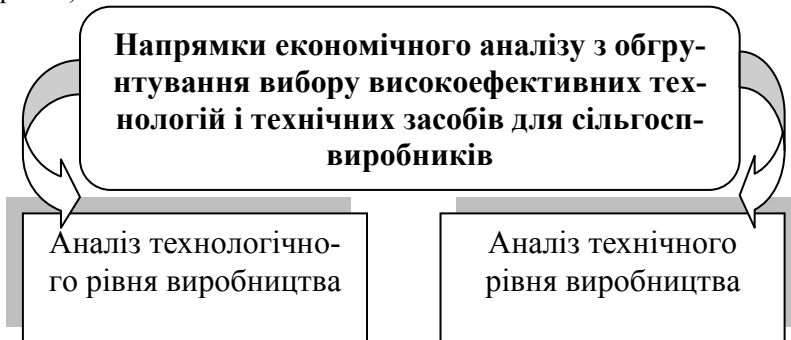
6) рекомендації з організації техніко-економічного аналізу (визначення осіб і служб, відповідальних за проведення дослідження);

7) технічні засоби, які доцільно використовувати для аналітичної обробки інформації на сільськогосподарському підприємстві;

8) опис документів для оформлення результатів техніко-економічного аналізу;

9) визначення споживачів результатів аналізу

Економічний аналіз високоефективних технологій і технічних засобів для сільгоспвиробників може здійснюватися в двох взаємопов'язаних напрямках (рис. 1).

Рис.1 - Напрямки економічного аналізу з обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів для сільгоспвиробників

Рівень техніко-технологічного потенціалу є головним фактором підвищення ефективності та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, підвищення продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, поліпшення використання ресурсів, перетворення сільськогосподарської праці в різновид індустріальної.

Основними показниками оцінки та аналізу рівня технології визнані:

- Питома вага продукції, виготовленої за прогресивної технології в загальному обсязі сільськогосподарської продукції;

- Коефіцієнт технологічної оснащеності;

- Питома вага машинного часу в технологічній трудомісткості та ін.

На нашу думку, технолого-технічний потенціал сільськогосподарського виробництва правомірно розглядати як складову частину виробничого потенціалу підприємства сільського господарства.

Особливістю економічних оцінок щодо обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів для сільгоспвиробників є наявність безлічі різноманітних джерел інформації та методів їх використання. Під інформаційним забезпеченням процесу оцінки та аналізу вибору технологій і тех-

нічних засобів автором розуміється сукупність даних та відомостей, призначених для формування у власника і сільськогосподарського підприємства думки про можливість застосування високоефективної технології та технічних засобів у виробництві продукції сільського господарства, а також методика обробки і представлення цих аналітичних та облікових даних. [1]

Інформаційне забезпечення процесу оцінки з обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів для сільгоспвиробників включає в себе наступні основні елементи: загальна, оперативна інформація; бухгалтерський облік і бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства; відомча (галузева) звітність сільськогосподарського підприємства.

Для проведення економічного аналізу з обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів потрібна достовірна деталізована оперативна, бухгалтерська, статистична та комерційна інформація про виробничі та фінансово-інвестиційні процеси в організації, сфері діяльності, регіоні.

Основними джерелами внутрішньофірмової інформації для техніко-економічного аналізу з обґрунтування вибору високоефективних технологій і технічних засобів виступають дані бухгалтерського обліку, що включають:

1) оперативну бухгалтерську звітність: відомості, реєстри, журнали-ордери і т.п., в яких ведеться первинний бухгалтерський облік. Сюди також можна віднести різні зведення (узагальнення) інформації, які, як правило, використовуються всередині підприємства і не виходять за його межі.

2) квартальну і річну бухгалтерську звітність.

Особливості сільського господарства, порівняно з галузями промисловості, вимагають всебічного аналізу та врахування, при формуванні матеріально-технічної бази галузі, організації та управління виробництвом, визначення економічної ефективності використання виробничих ресурсів. Це відбивається на організації бухгалтерського обліку. [6]

Однак, традиційний аналіз, що спирається лише на бухгалтерський баланс, може призвести до значних помилок в управлінні підприємством. Економічний аналіз передує рішенням і діям сільгоспвиробників, обґрунтовує його об'єктивність та ефективність.

Існуюча бухгалтерська і статистична звітність не дає повного уявлення як про наявність, надходження і списання сільськогосподарської техніки, так і про елементи економічного механізму оновлення техніки. Це ускладнює аналіз і підготовку пропозицій про стан, перспективи та підвищення ефективності його розвитку. Тому необхідне введення в річну бухгалтерську звітність даних про перелік і розмір виділених коштів на оновлення технічної бази та їх фактичне використання. [2]

Багатогранність і багатоваріантність господарських ситуацій при виробництві сільськогосподарської продукції ставлять перед оцінкою і аналізом економічної ефективності застосування ресурсозберігаючої технології завдання автономного характеру, які можна вирішити за допомогою загальних і часткових аналітичних методик.

Ефективність сільськогосподарського виробництва - результативність фінансово - господарської діяльності господарюючого суб'єкта в сільському господарстві, здатність забезпечувати досягнення високих показників продуктивності, економічності, прибутковості, якості продукції.

Критерієм ефективності сільськогосподарського виробництва є максимальне отримання сільськогосподарської продукції при найменших витратах живої і матеріалізованої праці.

Можна виділити наступні основні етапи проведення оцінки та аналізу ефективності застосування ресурсозберігаючих технологій у рослинництві (рис 2).

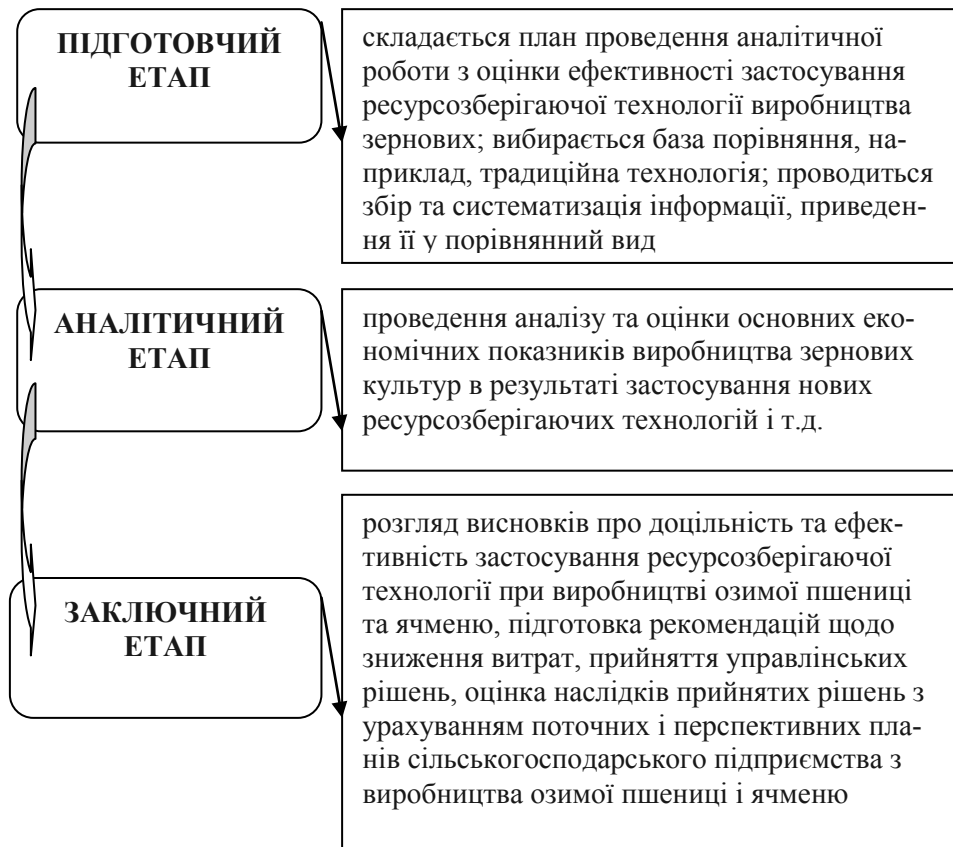

Рис. 2 - Етапи проведення оцінки та аналізу ефективності застосування ресурсозберігаючих технологій у рослинництві

До основних показників економічної оцінки можна віднести:

- Приріст чистого прибутку (або зменшення збитку), зниження собівартості виробництва продукції (робіт, послуг) - при оцінці технологій, комплексів машин і устаткування, окремих спеціалізованих, комбінованих і універсальних машин, що впливають на кількість і якість виготовленої продукції;

- Зниження собівартості - при економічній оцінці технологій і техніки при оброботку окремих культур, зміст і вирощування тварин і птиці, продукція яких призначається для внутрішньогосподарського споживання (насіння, кор-

ми, гній, молодняк для відгодівлі і т.д.);

- Зниження експлуатаційних витрат - для машин і устаткування, що не впливають на якість і кількість виготовленої продукції.

Аналіз ефективності використання наявного ресурсного потенціалу повинен проводитися методами порівняння кількісних показників у динаміці, розрахунку структури та показників якісного використання ресурсів для оцінки можливостей господарства та раціональності використання його активів. [7]

При розрахунках показників економічної ефективності на рівні сільськогосподарського підприємства до складу результатів щодо застосування ресурсозберігаючих технологій необхідно включати:

- Виробничі результати: виручка від реалізації виготовленої продукції, врожайність продукції і т.д.;

- Фінансові результати: рентабельність продукції, фондовіддача, матеріаловіддача і т.д.

- Соціальні результати в частині, що відноситься до доходів працівників за результатами сільськогосподарської діяльності.

Кожен з цих показників несе свою економічну інформацію з використання виробничих ресурсів.

Дана система показників висловлює рівень використання землі, праці, основних і оборотних виробничих фондів, а через зміну цих величин описуються зміни в ефективності сільськогосподарського виробництва, спричинені застосуванням високоефективних технологій і технічних засобів.

До числа показників, які доповнюють систему, відносяться:

- Виконання плану по товарній продукції;

- Продуктивності та оплати праці;

- Врожайності сільськогосподарських культур;

- Собівартості продукції;

- Ефективності капітальних вкладень.

Застосовувані в практиці методи і показники для визначення ефективності спеціалізації, в дійсності, характеризують ефективність сільськогосподарського виробництва, лише «влвовлюючи» отриманий або очікуваний ефект галузевої організації. Тому вони є ненадійним економічним інструментом для обліку реальної економічної ефективності спеціалізації та заходів впливу її на рівень використання землі, трудових ресурсів, на ефективність поточних і капітальних витрат. [8]

Управлінський аналіз, в рамках економічного аналізу, виконує основні функції в системі управління виробництвом і має виключно важливе значення в процесі виявлення резервів збільшення виробництва продукції.

Висновок. У сучасних умовах особлива роль і місце відводиться управлінському аналізу в системі аналізу господарської діяльності сільськогосподарських організацій, зміст якого полягає у використанні інформаційного ресурсу бухгалтерського обліку для створення управлінських рішень. Управлінський аналіз безпосередньо пов'язаний з вимірюванням витрат і результатів діяльності організації та оцінкою їх співвідношення. Важлива роль в оцінці та управлінні собівартістю відводиться аналізу витрат на виробництво продукції рослинництва. Інформація управлінського обліку сприяє прийняттю оптимальних рішень з управління підприємством в тому випадку, якщо вона правиль-

но підібрана та проаналізована. Методика функціонування елементів обліково-аналітичної системи витрат на виробництво продукції галузі рослинництва обумовлена особливістю діяльності окремого господарюючого суб'єкта. Таким чином, розробка методики управління витратами в розрізі змінних і постійних витрат, а також виділення методів планування і контролю для прийняття управлінських рішень є основою для ефективного управління прибутком підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Білоусько Я. К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько // Агроінком. – 2007. – №5/6. – С. 46–51.
2. Більський В.Г. Реструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу / Більський В.Г., Підлісецький Г.М., Саблук П.М. – К.: ІАЕ, 2003. – 296 с.
3. Бородіна О. Чи зможе Україна стати світовим аграрним лідером? «Дзеркало тижня. Україна» – №33 від 16 вересня 2011.
4. Грицишин М.І. Концептуальні питання відтворення матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки України / М.І. Грицишин, В.В. Адамчук // Вісник аграрної науки. – 2007. – №4. – С. 49 – 53.
5. Джупина Ю.І. Матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств України: значення, стан та перспективи розвитку / Ю.І. Джупина // Агроінком. – 2006. – №3/4. – С. 5 – 7.
6. Мартинишин Я.М. Економіко-статистичне обґрунтування процесів обслуговування тракторів в аграрному підприємстві / Я.М. Мартинишин // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К: НАУ, 2003. – Вип. 66. – С. 251–256.
7. Масловська Л.Ц., Л.В. Недільська Оптимізація структури фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств // Л.Ц. Масловська, Л.В. Недільська / Економіка АПК, 2009, №10. – С. 23–25.
8. Указ Президента України «Про утворення Державного департаменту тракторного і сільськогосподарського машинобудування» // Урядовий кур'єр. – 1995. – 30 листопада.